

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД м. ХАРКОВА

ЄДРПОУ 02894036; проспект Перемоги, 52-В, м. Харків, 61202, тел. (057)336-82-70 e-mail
inbox@dg.hr.court.gov.ua

УЗАГАЛЬНЕННЯ

судової практики дотримання розумних строків розгляду кримінальних проваджень стосовно осіб, які тримаються під вартою, судове провадження щодо яких триває понад 6 місяців та понад 1 рік, за 2024 рік.

При проведенні аналізу судової практики використовувалися дані, які містяться в автоматизованій системі документообігу суду КП «Д-3», затверджених статистичних звітах суду форма №1-МЗС (кримінальне судочинство), та матеріалах кримінальних проваджень.

Аналіз практики та статистики проводиться за 2024 рік.

До уваги взяті дані, які містяться в розділах: «загальні показники здійснення судочинства», «Оперативність розгляду справ», «Розгляд судових справ та матеріалів».

Згідно облікових даних загальна кількість нерозглянутих матеріалів кримінального провадження, за якими особи тримаються під вартою і рахуються за судами понад 6 місяців становить 172 матеріали, з них осіб – 197.

Відповідно до ст.183 ч.1 КПК України тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу, крім випадків, передбачених частинами шостою та восьмою статті 176 цього Кодексу.

Статтею 177 КПК України визначено, що метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також, наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені ч.1 ст.177 КПК України.

Окрім того, статтею 178 КПК України передбачено, що при вирішенні питання про запобіжний захід, крім наявності ризиків, зазначених у ст.177 КПК України, необхідно враховувати в тому числі й вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення, тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання винуватим, вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого, міцність його соціальних зв'язків, наявність постійного місця роботи, навчання, його репутацію, майновий стан, наявність судимостей, дотримання раніше застосованих запобіжних заходів та інше.

Вирішуючи питання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою обвинуваченим, суд враховує вимоги ст.29 Конституції України, ст.9 Загальної Декларації прав людини, ст.5 Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод і ст.12 КПК України, за змістом яких обмеження права особи на свободу й особисту недоторканість можливе лише в передбачених законом випадках, за встановленою процедурою, а також той факт, що взяття під варту є найбільш суворим запобіжним заходом.

Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що наявність підстав для тримання особи під вартою має оцінюватись в кожному кримінальному провадженні з урахуванням його конкретних обставин. Тримання особи під вартою завжди може бути виправдано, за наявності ознак того, що цього вимагають справжні інтереси суспільства, які незважаючи на існування презумпції невинуватості, переважають інтереси забезпечення поваги до особистої свободи.

Ризиком у контексті кримінального провадження є певна ступінь ймовірності того, що підозрюваний, вдається до вчинків, які будуть перешкоджати розслідуванню або ж створять загрозу суспільству.

Таким чином, слідчий суддя, оцінюючи вірогідність такої поведінки підозрюваного, має дійти обґрунтованого висновку про високу ступінь ймовірності позапроцесуальних дій зазначеної особи. Позитивна відповідь свідчить про реально існуючий ризик неправомірної поведінки підозрюваного.

Відповідно до ч.3 ст.199 КПК України, клопотання про продовження строку тримання під вартою, крім відомостей, зазначених у статті 184 цього Кодексу, повинно містити: 1) виклад обставин, які свідчать про те, що заявлений ризик не зменшився або з'явилися нові ризики, які виправдовують тримання особи під вартою; 2) виклад обставин, які перешкоджають завершенню досудового розслідування до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою. Згідно із ч.5ст.199 КПК України, суд зобов'язаний відмовити у продовженні строку тримання під вартою, якщо прокурор, слідчий не доведе, що обставини, зазначені у частині третій цієї статті, виправдовують подальше тримання підозрюваного, обвинуваченого під вартою.

Досліджуючи 172 матеріали кримінальних проваджень, за якими підозрюваним/обвинуваченим обрано запобіжних захід у вигляді тримання під вартою, встановлено, що на кінець звітного період, фактично лише у 33 справах особи продовжують утримуватись під вартою.

Так, відповідно до ст.183 КПК України слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених цим Кодексом, крім випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті.

Так, у справах №638/6753/13-к, 638/12178/15-к, 638/14288/15-к, 638/1918/16-к, 638/19624/15-к, 638/9337/16-к, 638/10724/16-к, 638/15785/16-к, 638/20613/16-к, 638/8147/17, 638/14424/17, 638/18414/17, 638/18658/17, 638/3889/18, 638/3979/18, 638/8533/18, 638/9268/18, 638/11348/18, 638/12787/18, 638/15060/18, 638/1182/19, 638/2247/19, 638/2237/15-к, 638/4720/20, 642/1262/19, 638/5482/19, 638/13338/19, 638/13783/19, 638/18252/19, 638/13165/20, 638/8747/20, 638/9369/20, 638/10662/20, 638/13095/20, 638/16929/20, 638/4922/15-к, 638/1764/21, 638/2230/21, 638/3101/21, 629/543/21, 638/15411/21, 638/4464/23, 638/6519/23, 638/16609/21, 638/18537/21, 638/3839/23, 638/6519/23, 638/6993/23, 638/7517/23, 638/8647/23, 638/8733/23, 638/10175/23, 638/10801/23, 638/10807/23, 638/12139/23, 638/212141/23, 638/12554/23, 638/12753/23, 638/13329/23, 638/13558/23, 638/14121/23, 638/14417/23, 638/14419/23, 638/15061/23, 638/15410/23, 638/15659/23, 638/17638/23, 638/17728/23, 638/18076/23, 638/18088/23, 638/18607/23, 638/18722/23, 638/20131/23, 638/20204/23, 638/20274/23, 638/20276/23, 638/21162/23, 638/3086/24, 638/3366/24, 638/5058/24, 638/5578/24, 638/7129/24, 638/7552/24,

638/8523/24, 638/8785/24, 638/8914/24 обвинуваченими та/або іншими особами внесено грошові кошти на спеціальний рахунок, визначений в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у доход держави в разі невиконання цих обов'язків.

Таким чином, обвинуваченим у вищевказаних справах, хоча і обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, проте у зв'язку із внесенням застави, останні фактично не утримуються під вартою.

Частиною 1 статті 331 КПК України визначено, що під час судового розгляду суд за клопотанням сторони обвинувачення або захисту має право своєю ухвалою змінити, скасувати, обрати або продовжити запобіжний захід щодо обвинуваченого.

Так, у справах №638/3398/14-к, 638/5814/14-к, 638/15273/14-к, 638/15881/14-к, 638/20508/15-к, 638/16379/16-к, 638/12948/17, 638/13830/17, 619/521/18, 638/14295/18, 638/15619/18, 638/1306/19, 638/2662/19, 638/2827/19, 638/4505/19, 638/7040/19, 638/8173/19, 638/4215/22, 638/6294/19, 638/10991/23, судом змінено запобіжний захід з тримання під вартою на домашній арешт або особисте зобов'язання.

Також, у справах №638/13165/20, 638/8184/19, 638/15624/16-к, 638/18537/21, 638/2894/22 обвинуваченим хоча і обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, але іншим судом, а відтак Дзержинським судом запитувались дозволи на доставку до суду, оскільки фактично обвинувачені рахуються за іншим судом.

Крім того, частиною 3 статті 323 КПК України визначено, що судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, зазначених у частині другій статті 297-1 цього Кодексу, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності (спеціальне судове провадження) та/або оголошений в міжнародний розшук.

Судовий розгляд у кримінальному провадженні щодо злочинів, зазначених у частині другій статті 297-1 цього Кодексу, може здійснюватися за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), якщо стосовно нього уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся.

За наявності таких обставин за клопотанням прокурора, до якого додаються матеріали про те, що обвинувачений знав або повинен був знати про розпочате кримінальне провадження, суд постановляє ухвалу про здійснення спеціального судового провадження стосовно такого обвинуваченого.

Так, у справах №638/8749/23, 638/10761/23, 638/13658/23, 638/15069/23, 638/8937/24, хоча обвинуваченим і обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, проте фактично вони не утримуються в умовах ізоляції від суспільства, оскільки судове провадження здійснюється за їх відсутності (*in absentia*).

Згідно частини 6 статті 193 КПК України слідчий суддя, суд розглядає клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та може обрати такий запобіжний захід за відсутності підозрюваного, обвинуваченого лише у разі доведення прокурором наявності підстав, передбачених статтею 177 цього Кодексу, а також наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та/або оголошений у міжнародний розшук. У такому разі після затримання особи і не пізніше як через сорок вісім годин з часу її доставки до місця кримінального провадження слідчий суддя, суд за участю підозрюваного, обвинуваченого розглядає питання про застосування обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на більш м'який запобіжний захід, про що постановляє ухвалу.

При аналізі статистичних карток та матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що загалом більшість судових засідань відбувається результативно та судом

забезпечується належна організація проведення оперативного судового розгляду, зокрема судом забезпечується допит обвинувачених, свідків, потерпілих, досліджуються речові докази та документи, призначаються експертизи, витребуються докази.

Разом з тим, найпоширенішими чинниками, які призводять до розгляду кримінальних проваджень у яких обвинуваченим обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою у строк понад 6 місяців та 1 рік, є неприбуття у судові засідання учасників кримінального провадження, зокрема потерпілих та свідків.

При цьому судом вживаються всі передбачені КПК України заходи для підвищення оперативності розгляду справи.

Частиною 1 статті 135 КПК України визначено порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні, зокрема особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. При цьому за визначенням частини 1 статті 136 КПК України належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Згідно ч.1,2 ст. 327 КПК України якщо в судові засідання не прибув за викликом свідок, спеціаліст, перекладач або експерт, заслухавши думку учасників судового провадження, суд після допиту інших присутніх свідків призначає нове судові засідання і вживає заходів для його прибуття. Суд також має право постановити ухвалу про привід свідка та/або ухвалу про накладення на нього грошового стягнення у випадках та в порядку, передбачених главами 11 та 12 цього Кодексу. Прибуття в суд перекладача (за винятком залучення його судом), свідка, спеціаліста або експерта забезпечується стороною кримінального провадження, яка заявила клопотання про його виклик. Суд сприяє сторонам кримінального провадження у забезпеченні явки зазначених осіб шляхом здійснення судового виклику.

Відповідно до ч. 2, 3 ст. 140 КПК України рішення про здійснення приводу під час судового провадження приймається судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або з власної ініціативи. Привід може бути застосований до підозрюваного, обвинуваченого або свідка.

Так, відповідно до вищезазначених вимог закону судом постановляються ухвали про здійснення примусового приводу свідка у судові засідання. Разом з тим, реалізуючи вищезазначені положення суд дотримується вимог ч.3 ст.23 КПК України, за якою, сторона обвинувачення зобов'язана забезпечити присутність під час судового розгляду свідків обвинувачення з метою реалізації права сторони захисту на допит перед незалежним та неупередженим судом. Оскільки відповідно до ч.1 ст.92 КПК України обов'язок доказування обставин, передбачених ст.91 цього кодексу, за винятком випадків, передбачених частиною другою цієї статті, покладається на слідчого, прокурора та, в установлених цим Кодексами випадках, - потерпілого.

Крім того, з метою забезпечення повного, всебічного та об'єктивного розгляду кримінального провадження, судами встановлюються місця перебування потерпілих шляхом направлення відповідних запитів до органів реєстрації місця проживання та постановлення ухвал про витребування інформації з Державної прикордонної служби України щодо перетину кордону потерпілим, свідками, проходженнями ними можливої військової служби.

Заслужують на увагу також випадки, коли у кримінальному провадженні одному обвинуваченому обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, а іншому обвинуваченому не обирався запобіжний захід або обрано більш м'який вид запобіжного заходу та обвинувачений не з'являється у призначені судові засідання без поважних причин. В таких випадках, відповідно до ст.ст.140, 323 КПК України судом

постановляється ухвала про примусовий привід обвинуваченого. В подальшому судом відповідно до вимог ст.335 КПК України обвинувачений оголошується у розшук у зв'язку з ухиленням від суду та матеріли кримінального провадження виділяються в окреме провадження.

Також, один із чинників, які впливають на оперативність розгляду кримінальних проваджень, є зайнятість учасників процесу в інших судових засіданнях, так з метою належної організації судового розгляду при визначенні тривалості перерви у судовому засіданні, судами також враховується зайнятість захисників обвинувачених та представників потерпілих у інших судових засіданнях, та можливість доставки обвинувачених конвойною службою до суду. Під час колегіального розгляду справ, колегія суддів заздалегідь узгоджує з учасниками справи декілька дат судових засідань.

Непоодинокі випадки відмови обвинуваченого від захисника за угодою та призначення безоплатного захисника за ухвалою суду, що також впливає на строки розгляду справи через необхідність новому захиснику ознайомитись з матеріалами справи.

Так, у справі №638/6669/23 ухвалою суду від 11.04.2024 клопотання захисника обвинуваченої про призначення судово-психологічної експертизи емоційного стану Браженко Є.О. – задоволено; призначити у кримінальному провадженні за обвинуваченням Браженко Євгенії Вікторівни, у вчиненні кримінального правопорушення - злочину, передбаченого ч.1 ст. 115 КК України судову психологічну експертизу емоційного стану обвинуваченої, проведення якої доручити експертам Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», розташованого за адресою: м. Харків, вул. Золочівська, 8а. Ухвалою суду від 12.06.2024 клопотання судового експерта лабораторії МЛПД Лиманської А. – задоволено та доручено органу досудового розслідування – Ізюмському РУП ГУНП в Харківській області в порядку ст.333 КПК України провести слідчі (розшукові) дії, з метою надання запитуваної інформації. Згідно ухвали суду від 10.10.2024 до суду надійшла заява захисника обвинуваченої, в якому повідомлено про неможливість прибуття до суду на судові засідання та судом постановлено доручити Регіональному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Луганській та Харківській областях призначити адвоката для здійснення захисту Браженко Євгенії Вікторівни, за призначенням для участі у розгляді клопотання про продовження строку запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та забезпечити його прибуття для участі в судовому засіданні 14 жовтня 2024 року об 11 годині 00 хвилин для проведення окремої процесуальної дії.

У справі №638/7729/24 ухвалою суду від 03.12.2024 у зв'язку із систематичною неявкою у судові засідання свідків задоволено клопотання прокурора та застосовано привід до Держинського районного суду м.Харкова на 13 годину 00 хвилин 19 грудня 2024 року через органи національної поліції свідків.

У справі №638/8866/23 обвинувачений просив замінити йому захисника на іншого захисника за призначенням у зв'язку з відсутністю коштів. В обґрунтування заяви зазначає про різну правову позицію із захисником. Ухвалами суду від 11.12.2024, 03.10.2024, 12.06.2024 заяву обвинуваченого - задоволені та здійснювалися заміни захисника на іншого захисника за призначенням.

У справі №638/12755/23 ухвалою Держинського районного суду м. Харкова від 19 січня 2024 року призначено повторний слідчий експеримент з метою перевірки відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, а саме – описаному обвинуваченим, під час допиту у якості підозрюваного, механізму завдання тілесних ушкоджень Рибіну С.С. та можливості їх завдання саме Остапенко Володимиром Петровичем. Проведення слідчого експерименту доручено слідчим СВ Ізюмського РУП ГУНП в Харківській області. Також, ухвалою суду від 27.06.2024 призначити по справі додаткову судово-медичну експертизу.

Також, наявні випадки відкладення розгляду справи за клопотанням захисника або прокурора.

Таким чином, підставами продовження судом строків під вартою стало продовження існування ризиків, передбачених ст.177 КПК України.

З метою забезпечення оперативності судового провадження в розумний строк, судом призначаються дистанційне судове провадження в режимі відеоконференції з Державною установою «Харківський слідчий ізолятор» та з використанням власних технічних засобів з захисником, постановляються ухвали про примусовий привід свідків, залучення захисника за призначенням для захисту прав обвинуваченого, ухвали про витребування інформації з метою з'ясування місця перебування свідків, потерпілих.

Крім того, наказом голови суду від 14.02.2024 надано відпустку по вагітності та пологах судді Орос О.В., у зв'язку з цим був проведений повторний розподіл справ та матеріалів.

Частиною 1 статті 319 КПК України визначено, що судовий розгляд у кримінальному провадженні повинен бути проведений в одному складі суддів. У разі якщо суддя позбавлений можливості брати участь у судовому засіданні, він має бути замінений іншим суддею, який визначається у порядку, встановленому частиною третьою статті 35 цього Кодексу. Після заміни судді судовий розгляд розпочинається спочатку, крім випадків, передбачених частиною другою цієї статті та статтею 320 цього Кодексу.

А відтак після повторного розподілу справ, судовий розгляд розпочинався спочатку.

Таким чином, розгляд судом кримінальних проваджень, у яких особи тримаються під вартою у понад 6 місяців, обумовлено як різними правовими аспектами, так і пов'язаними зі справою опосередковано. На оперативність розгляду справи впливають, зокрема, кількість обвинувачених у справі, кількість інкримінованих епізодів злочинної діяльності, характеру фактичних даних, що підлягають встановленню, кількості учасників справи (потерпілих, свідків), обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення судового слідства, забезпечення перекладача, об'єднання матеріалів справи, поведінка учасників процесу, зокрема потерпілих та свідків.

Додаток в електронному вигляді: ухвала по справі №638/5749/24 від 20.05.2024 року;
ухвала по справі №638/13658/23 від 13.02.2024 року;
ухвала по справі №638/12755/23 від 27.06.2024 року;

Заступник голови суду

Євген НЕВЕНІЦІН

Вик.Бондарсько Ангеліна